

بلوچ زابلول لئیب ء گوازی

صبیحہ بلوچ: ہیڈ مسٹر گورنمنٹ گرلز ہائی سکول ء وحدت کالونی کوئٹہ

عبدالشکور زاہد: اسسٹنٹ پروفیسر، گورنمنٹ کوچ کونٹہ

Abstract

Local games represent the temperament and psyche of an area or a local community. These games are the part of indigenous entertainment. Among the Baloch people, hundreds of local games have been introduced in the ancient times by the Baloch predecessors.

This paper focuses the different version of different games in the Baloch area in an analytical way.

انچو گشتت کہ جو انیس ذہن ء سنجیے ء ہاترا جو انیس ء جان سلامتیں بالادے المی انت۔ اگاں انسان ء جان سلامت بوت آجوانی ء فکر ء ہیال کنت ء جو انیس کار کردے کرت کنت یہ جو انیس ذہین ء انچو کہ جان سلامتی المی انت ہمے وڑا پہ جان سلامتی ء کیب ء گوازی ء ورزش المی انت۔

دنیاء درائیں ملکانی تہالیب ء گوازی ء رایک منیں ارزشتے دینگ بیت بلئے بلوچ قوم چو کہ یک پد مننگیں راجے پمشکا دء گوازیاناں آ دروشم ء ارزشت دینگ نہ بوہگ ء انت بلکیں مروچیکیں اے نوکیں درء تہا گوازی ء راجح حساب ء ارزشت دینگ نہ بیت نہ پہ بچکیں زہگاں ء نیکہ پہ جنکیں چکاں۔

آوہدے کہ بلوچ قوم ء تہالیب ء گوازی کنگ بوتگ انت آیوک ء پہ وتی وهد گوازینگ ء نئیت ء کنگ بوتگ انت بلئے مریچی چو کہ گوازی وتی جند ء تہایک سرجمیں شعبہ یے داریت ء بازیں زہگ ہمے شعبہ ء تہا دور کن انت ء نام پیدا کن انت ء ایشی ء وتی لاپ ء روزگار ہم جوڑ کن انت بلئے وائے مئے وتن کہ ماوتی جند ء عہدی درائیں گوازی نہ آیوک ء شمشکار کنگ انت بلکیں وتی آوکیں پد ریچانی ہاتر ء کتابی دروشم ء نبشتہ اوں نہ کنگ انت۔ اے کسانیں گوازی نانی چشانک ء تہا ہمے جہد کنگ بوتگ کہ چندے گوازی کہ پہ جنکاں دائم بلوچ دودمان ء کنگ بوتگ انت آچہ گار ء بیگوانی بہ رکت۔

لیب و گوازی دنیاء درائیں راجانی یک انجیں بہرے آئی و دود و رید گاں گوں بندوک انت دنیاء تھا اے و ہد و انچو کہ مردین لیب و گوازی و گوں ہمگرچ انت ہمے وڑا زابلول ہم۔ اے و ہد و دنیاء درائیں مزین و کسانیں (اندری) لیب و گوازی زابلولانی یک جو انیں پچارے جوڑ بوتگ مئے چاگرد و انگت زابلول آحد و سر نہ انت کہ دنیاء زابلولانی وڑا ٹوہیں و پچیں لیب و گوازی بہر زور انت بلئے مئے و تی ہندی لیب و گوازی است انت کہ مئے دود و رید گانی تھا شمار بنت اے لیب و گوازی تہا مئے کسانیں جنک بہر زور انت۔ اے دگنیاء ہر زند گیں قومے و دود و رید گئے (کلچر) بیت ہے دود و رید گ و تہا ہا قوم و زند پیدا اور بیت۔ ہے ڈول و مئے لیب و گوازی مئے کلچر و یک بہرے انت و مئے ثقافت و پیش دارنت۔ (1)

بلوچ چاگرد و تہا زابلول کہ مزین بوت گڈا پرائی و لیب و گوازی یک عینیئے زانگ بیت بلئے کسانیں جنک ہے ہندی لیب و گوازی کننت کہ اے لیب و گوازی تہا لہتیں انجیں لیب و گوازی است انت کہ آھاں ایوک و جنک کننت و لہتیں انجیں لیب و گوازی است انت کہ آلیب و گوازی جنک و پچک ہواری و کننت۔ ہے لیب و گوازی لڈا اے وڑا انت ”ڈتک نادگ:

مئے بلوچانی تہا باز ہنچیں لیب است کہ آہان و تہا جنک لیب کننت۔ ایٹاں و جنینی لیب گشتت و مئے ملک و باز مشہور انت۔ اچ در ستیں جنینی لیباں ڈتک و نادگ مشہور تر انت صحت تابگاہ و کسانیں جنک پہ و تی دتکانی نادگ و مشکول بنت و لیب کننت اے دتکانی سور بیت جنک یکے دگر و تی دتکانی سور و لوٹ انت چاپ و سوت بیت نان و و رگ کننت مرچی یکے و ڈتک و سور انت تو باند اومی و ڈتک و سور انت اے ڈتکاں چہ گد و بند یک و جوڑ کننت (2) اے لیب بلوچستان و درائیں ہند و دگاں کنگ بیت۔

”کڑگی:

اے ہم جنینی لیبے ہلک و در سیں کسانیں جنک یکجا بخت گشتن کہ بیا کہ مروچی کڑکی بکناں۔ ہر کس اچ و تی لوگ و وردنی چیز کارایت کسے آرت، کسے برنج، کسے روغن، کسے دیگ، و تی ہے در ستیں چیزاں مچ کننت و اچ ہلک و کسے دور روانت ہمود و پ و ت و کڈک جوڑ کننت۔ و تی کڑکانی تہا نند انت و و رگ جوڑ کننت درس کہ و تی و رگاں تیار کت انت۔ گڈا بلوچی رسم و وڑ و ہمسایگانے تہا بانجی بہر کننت۔ بلوچ ہش چیزے و گیر ہمسایگ و دیگ و وارت نہ کنت اے لیت مئے بلوچانی مہمانداری و ہمسایگ و ہیال داری و ابید مئے کسانیں جنکان و و تی لوگ و کارانی تجربہ و دنت بلوچانی در سیں لیب گیشتر بلوچانی ثقافت و پیش دارنت۔ مئے بلوچی لیبانی سر و باز خرچ نہ ایت گر ہی لیب انت۔ مارا بید نہ انت کہ ماوتی جنڈ و لیباں بے ہیال بکن انت (3)

اے لیب و گوازی یک ہسابے و مئے پجار انت پر چاکہ اے لیبانی تہا مئے چاگرد و مئے دودمان و عکس جوانی و گندگ و کیت۔

گرماں پس:

اے لیب بازشریں لیب یے ایشی و راگوں کوہ نندیں بلوچاں یک خاصیں تعلق یے است و ہماہانی زند و جہد و جنجالاں مارا نشان دنت و آوانی سکی و سورییاں سہر اکنت۔ گدان و نند و کیں بلوچانی مال و مڈی ہے چاریں پس انت، گرک آپسانی دشمن انت، وفاداریں بلوچی کچک، گدان پسانی پاسبان و گرک و دشمن انت کوہ، پس، گرک، شوانگ، شوانگ و لٹ، کچک، گدان، اے مئے ثقافت و یک بہرے انت۔ ہے وڑ و اے لیب مئے گوں زند و نزیکیں تعلق یے داریت اے لیب و گونڈیں بچک و جنک لیب کن انت یکے و را کچک یے کنت یکے و گدان و تہا نندیت، آبران مات انت آدگہ در ستیں بچک و جنک و ت و پس کنت شوانگ ہے پسال بارت چارینت۔ کچک ہمراہ انت (4)

اے لیب و تہا بلوچ کوہ مندیں و کوچک و دیہاتانی نند و کیں ہما مالدار و بزرگریں بلوچانی عکس گندگ و کیت اے لیب و تہا لہتیں بچک و لہتیں جنک بہر زور انت۔

چیر بوہی:

اے گوازی و گیشتر گونڈیں بچک و چوری لیب کن انت کسانیں جنک ہم لیب کنت گوں و ہد و ہدے ٹوئیں بچک لیب کنت اے گوازی و براہوی و ”چوچ“ گشت۔ اے لیب و واسطہ خاصیں ٹیمے نہ بیت یک ہندے و راہال کن انت لہتیں بچک یا کسانیں جنک ہے ہال و سر اند انت آدگہ در ستیں چیر بنت و شمشیاں یکے کوک دنت (کوک یک توارے کہ بچکے زور و گیشتر) نوں ہال و سر و نشنگیں بچک ہے چیریں بچکانی گرگ و واسطہ گرد انت و پٹ انت ہر کس کہ گرگ مہ بیت گڈا ہما نشنگیں پدانند انت ہر کس کہ ہال و سر و ریت آشیت ”بالکی وش“ بزاں ہال کت۔ اے لیب گیشتر شپ و بیت (5) بلوچ چاگرد و تہا کسانیں بچک و جنک و لیب و گوازی و سراچ و وڑیں بندش و مکن نیست انت۔ مات و پت و وش انت کہ پارگیں و ہد و چک برو انت گوازی بکن انت،

پنجی:

اے لیب ء شپ ء لیب کننت۔ اے لیب ء زیات تر کسانیں بچک ء جنک یکجا لیب کن انت بازو وهد ء ٹوئیں مردم ہم لیب کن انت زمستانی سیاہ ء تھاریں گوهریں شپاں کہ گور تیچ پہ دودست ء کشگ ء بیت۔ کسانیں زھگ من وتی لوگاں آس ء سر ء نند انت وت ء رادو جابھر کن انت اچ ہر یک ڈل ء نیمگ ء یک کماشے بیت ہمالوٹیت یک نشانیں کسانیں چیزے زور انت گیشتر انگشتری یے زورنت۔ ہماکماش ہے انگشتری ء اچ وتی سنگتاں چیر وکائی یکے ء دست ء پتنگاں مشنت کننت دودستاں دیما شہار انت گش انت کہ پونچ انت۔ (6) اے لیب ء ہاترا الہی نہ انت کہ ایوک ء جنک لیب بکن انت یا ایوک ء بچک پمشکہ ہر دوہیں یکجاہ لیب کننت۔

سنگاں وازی:

اے لیب ہم گونڈوانی انت بلوچ بچک یا جنک مزنی ء لیب نہ کن انت پمشا گیشتر لئیب کسانیں بچک یا چکانی انت پیش ء بلوچاں کسانیں ء لیب کتہ ء مزن کہ بوتگ انت گڈا آہانی لیب زحم ء لئیب بوتہ اے لیب ء دو مردم مات بت ء ہے مات آدگہ بچکاں بُر انت یعنی دو جاگہ ایش کننت۔ ہر کس وتی ٹولی ء زوریت اے تران ء گشنت دادک دوریک ہال ءے بیت۔ دومی نیمگ ء مات وتی دادکانی کٹ ء ایر کنت ءے۔ بلئے دست ء درستانی کٹ ء بارت بلئے یکے ء کٹ ء ایر یے کنت ہے وهد ء ایر ءے کنت و شیں آواز ء گو شیت بچک ء کٹ ء دست ء بار ء گیشتر چیر دے بچہ، ء باچی جنک ء نیمگ ء کہ روت گشیت ”چیر دے جنے جانی تنک ء پیشانی“ گڈا دومی نیمگ ء سروگ کیٹ ء چمیشاں یک ء لوٹیت ءے آگہ دگرے سنگ در کپیت گڈا چمیشاں ہما کہ پشت پشت ء نشتر پاد کئیت ء دیماندیت اگن چمائی کہ لوٹیت ءے چمائی کٹ ء در اہت گڈا آہے سنگ ء زوریت ءوت وتی دادکانی کٹ ء ہما پیا دیان ءے کنت ء ہنچو گیشتر (7)

اے لیب ء ابید ہم بلوچ ء وتی ربیدگی ء ہندی لیب ء گوازی است انت کہ اے لئیب ء گوازیانی تہا زابلول کسان عمری ء بہر زور انت چوشکہ ”بنگڈی“ اے لیب ء مکران ء دگ ء ”منگلکی“ گشنت اے لیب ہم زابلولانی لیب انت اے لیب ء ایوک ء کسانیں جنک کننت اے لیب ء ہاترا بنگڈی منگلک ء کسانیں مکران ٹکلیکیں زور انت ء زمین ء سرا ایشاناں تالان کن انت ء گوں لٹکک ء ایشاناں ڈوک دئیت کو تلی یا پادان بچکی“ اے گوازی یک انچیں گوازی یے کہ اے لئیب ء بچک ء جنک یکجاہ گوازی کننت ہندی ء ربیدگی گوازیوں ابید مروچی باندا مئے زابلول نوکیں دور ء گوازیوں گوں ہم ہمگر نچ انت چوش کہ اسکول ء کالجانی وانندہ اس جنک ء زابلول، کرکٹ، فٹبال، بیڈمنٹن، ٹیبل ٹینس، والی بال ہم کننت۔ انچو کہ بلوچ زابلول وانگ ء وانگ ء زانگ ء پڑ ء دیما شنگ ء دنیا ء مقابلہ ء کنگ ء جہد ء انت۔ آہساب ء لیب ء گوازی ء پڑ ء دیمانہ شنگ۔ بلئے پدا ہم پہ وهد ء گوازیںگ ء کسانیں جنک ء پہ

ورزش ء وانندگیس جنک وتی اسکول، کالج ء وانگاہ آں لیب ء گوازی کن انت۔ بلئے کو چک ء کلگ آں انگت ٹوھیں ء مز نیں جنکائی
لیب ء گوازی یک لیبے زانگ بیت۔

- 1- گنجی عبدالغفار۔ بلوچانی اندری لیب ء گوازی۔ بلوچی دود ء ر بیدگ۔ رد ء بند اشیر عبدالقادر شاہوانی۔ بلوچی اکیڈمی کونٹہ
2010
- 2- ہمیش۔ ہمیش۔ تاکدیم 153/163
- 3- ہمیش۔ ہمیش۔ تاکدیم 163
- 4- گنجی عبدالغفار۔ بلوچی لیب ء گوازی۔ بلوچ دود ء ر بیدگ۔ رد ء بند اشیر عبدالقادر شاہوانی۔ بلوچی اکیڈمی کونٹہ
2010۔ تاکدیم 127
- 5- ہمیش۔ ہمیش۔ تاکدیم 127
- 6- گنجی عبدالغفار۔ بلوچی لیب ء گوازی۔ بلوچ دود ء ر بیدگ۔ رد ء بند اشیر عبدالقادر شاہوانی۔ بلوچی اکیڈمی کونٹہ
2010۔ تاکدیم 134
- 7- ہمیش۔ ہمیش۔ تاکدیم 130
- 8- ہمیش۔ ہمیش۔ تاکدیم 130
- 9- دیمپہ دیگی گلگد ار، بی بی مہناز 2016-1-3 جاگہ کونٹہ و حد 7:30 بریگاہ